

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

© 2014 ДОРОФЄЄВ О. В.

УДК 631.157:338.432

Дорофеев О. В. Теоретико-прикладні проблеми застосування механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки

Метою статті, виходячи з концептуальних положень парадигми гармонійного розвитку, є обґрунтування теоретичних і прикладних аспектів проблеми формування механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки з урахуванням принципу «золотого перерізу» як специфічного методу наукового пізнання. Аналізуючи, систематизуючи та узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто теоретичні аспекти застосування механізмів управління та економічного розвитку в аграрній сфері. У результаті дослідження було обґрунтовано основні теоретичні та прикладні проблеми застосування механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки. Зроблено спробу розглянути процес формування й застосування механізмів управління розвитком економічного об'єкта через призму принципу «золотого перерізу». Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є перегляд механізмів управління, застосування яких дозволяло б зберегти стійкість аграрної економіки, яка досягається за умови наближення внутрішньосистемних співвідношень до величини «золотої» пропорції. У прикладній площині, з метою подолання проблем розвитку, необхідно провести глибокі емпіричні дослідження та виконати розрахунки економічних пропорцій.

Ключові слова: механізми управління розвитком, проблеми управління розвитком, гармонійний розвиток, принцип «золотого перерізу», аграрний сектор економіки.

Табл.: 1. Бібл.: 15.

Дорофеев Александр Викторович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Полтавська державна аграрна академія (вул. Сквороди, 1/3., Полтава, 36003, Україна)

E-mail: dorofiejew@ukr.net

УДК 631.157:338.432

UDC 631.157:338.432

Дорофеев А. В. Теоретико-прикладные проблемы применения механизмов управления развитием аграрного сектора экономики

Dorofiejew Oleksandr V. Theoretical Applied Problems of Application of Mechanisms of Management of Development of the Agrarian Sector of Economy

Целью статьи, исходя из концептуальных положений парадигмы гармоничного развития, является обоснование теоретических и прикладных аспектов проблемы формирования механизмов управления развитием аграрного сектора экономики на основе принципа «золотого сечения» как специфического метода научного познания. Анализируя, систематизируя и обобщая научные труды многих ученых, были рассмотрены теоретические аспекты применения механизмов управления и экономического развития в аграрной сфере. В результате исследования были обоснованы основные теоретические и прикладные проблемы применения механизмов управления развитием аграрного сектора экономики. Сделана попытка рассмотреть процесс формирования и применения механизмов управления развитием экономического объекта через призму принципа «золотого сечения». Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является пересмотр механизмов управления, применение которых позволяло бы сохранять устойчивость аграрной экономики, которая достигается при условии приближения внутрисистемных соотношений к величине «золотой» пропорции. В прикладной плоскости, с целью преодоления проблем развития, необходимо провести глубокие эмпирические исследования и выполнить расчеты экономических пропорций.

The goal of the article, based on the conceptual provisions of the paradigm of harmonious development, is justification of theoretical and applied aspects of the problem of formation of mechanisms of management of development of the agrarian sector of economy based on the golden ratio as a specific method of scientific cognition. Analysing, systemising and generalising scientific works of many scientists, the article considers theoretical aspects of application of mechanisms of management and economic development in the agrarian sphere. In the result of the study the article justifies main theoretical and applied problems of application of mechanisms of management of development of the agrarian sector of economy. The article makes an effort to consider the process of formation and application of mechanisms of management of development of an economic object through the prism of the golden ratio. The prospect of further studies in this direction is review of management mechanisms, application of which would allow preservation of sustainability of the agrarian economy, which is achieved under condition of bringing the internal system correlations to the golden proportion value. As regards the applied plane, it is necessary to conduct deep empirical studies and calculations of economic proportions in order to overcome development problems.

Ключевые слова: механизмы управления развитием, проблемы управления развитием, гармоничное развитие, принцип «золотого сечения», аграрный сектор экономики.

Key words: development management mechanisms, development management problems, harmonious development, golden ration, agrarian sector of economy.

Табл.: 1. Библ.: 15.

Табл.: 1. Bibl.: 15.

Дорофеев Александр Викторович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Полтавская государственная аграрная академия (ул. Сквороды, 1/3., Полтава, 36003, Украина)

Dorofiejew Oleksandr V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Poltava State Agrarian Academy (vul. Skovorody, 1/3., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: dorofiejew@ukr.net

E-mail: dorofiejew@ukr.net

Предметна сфера дослідження, окреслена заголовком даної статті, одночасно має вивчатися у двох площинах: з точки зору отримання нового знання щодо механізмів управління як екзогенних, по відношенню до об'єкта впливу, конструктивів і з точки зору пізнання феномену розвитку, та ще й з урахуванням можливості прикладного застосування отриманих результатів.

Слід зазначити, що аграрний сектор економіки як соціальна система у своєму розвитку спирається на дві групи механізмів управління: 1) внутрішньосистемні, або ендогенні; 2) зовнішні по відношенню до системи, або екзогенні. Зазвичай, коли мова йде про суто біологічні (поза врахуванням людського фактора), фізичні, хімічні тощо системи, ендогенні механізми розглядаються як механізми

самоорганізації, саморегулювання й самоуправління, а екогенні – як форми впливу людей на системні процеси.

У випадку із соціальними системами доводиться зважати на те, що внутрішньо- і зовнішньосистемні механізми управління є результатом людської взаємодії, а отже, з одного боку, вони не позбавлені суб'єктивності, а з другого, повинні ґрунтуватися на певних закономірностях соціальної організації – базовій основі прогресивної зміни, яку найчастіше ідентифікують як розвиток.

Однією з основних проблем застосування механізмів управління розвитком складних систем, зокрема системи аграрної економіки, якраз і є встановлення закономірностей суб'єкт-об'єктного впливу з метою забезпечення запланованих якісних змін.

Слід зазначити, що в межах аналізу розвитку аграрного сектора економіки переважна більшість робіт, присвячених цій проблематиці, торкається специфіки прояву економічного або, більш широкого за діапазоном застосування методів впливу, господарського механізмів [1, 2, 3]. При цьому, зазвичай, йдеться про наслідки дії певного механізму і шляхи його удосконалення. Так, зокрема, вказується, що «одним із напрямів удосконалення механізму ціноутворення є використання можливостей короткострокового моделювання соціально-економічних процесів» [3, с. 67]. Але дослідження власне самого змісту окремих механізмів і встановлення кількісних параметрів їхньої дії, що відповідають певним закономірностям, є поверхневими і несистемними. Не виявлено також наукових робіт, присвячених формуванню методологічних основ управління розвитком аграрної сфери на принципах «золотого перерізу», що активізує дослідження у цьому напрямі.

Метою статті, виходячи з концептуальних положень парадигми гармонійного розвитку, є обґрунтування теоретичних і прикладних аспектів проблеми формування механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки з урахуванням принципу «золотого перерізу» як специфічного методу наукового пізнання [4, с. 47].

Ґрунтуючись на дослідженнях видатних учених (С. Кузнеця, Р. Солоу, Е. Фелпса, Дж. Тобіна та ін.) щодо економічного зростання, можна говорити про наявність тісного зв'язку між структурою системи, поведінкою економічних суб'єктів, сформованою відповідними механізмами управління та результативністю функціонування згаданої системи. Основною структурною одиницею системи аграрної економіки є підприємство, яке, своєю чергою, постає підсистемою, що складається з множини пов'язаних між собою елементів (засобів і предметів праці, робочої сили, технології, інформації тощо). Значною мірою розвиток аграрної економіки зумовлюється чинниками економічного зростання підприємств: продуктивністю засобів виробництва, скороченням частки живої праці, збільшенням попиту тощо, що дає підстави вбачати зв'язок між появою нової якості (розвитком об'єкта управління) та кількісними змінами параметрів його елементів (ростом). Слід зауважити що майже до середини ХХ ст. в економічній науці не акцентувалося на відмінностях між поняттями «зростання» та «розвиток», оскільки економічне зростання до певного часу відбивало взаємозв'язок між розширенням ринку внаслідок збільшення чисельності населення і економією на масштабах виробництва, вмотивованою зростанням попиту але обумовленою появою якісно нових способів виробництва.

Найбільш повне відображення кількісний підхід знайшов у теорії економічного зростання (представники: С. Кузнець, П. Самуельсон, Дж. Кларк, Р. Солоу) [5].

З середини ХХ ст. все очевиднішою стає проблема вичерпності ресурсів, нерівномірного розподілу доходів у суспільстві і все глибше усвідомлюється необхідність обмеження негативного впливу виробництва на довкілля [6]. У зв'язку з цим роль сучасних аграрних систем суттєво трансформується: вони покликані не стільки забезпечувати необмежене зростання обсягів виробництва продовольства, скільки створювати можливості для виробництва сільськогосподарської сировини і продуктів її перероблення у необхідній кількості та відповідної якості, підвищення економічної доступності продовольства із збереженням стану природних ресурсів, які використовуються для цих цілей.

Таким чином, у управлінні розвитком аграрної сфери екологічна та соціальна складові набувають такої ж значущості як і економічна. Т. Ковальчук справедливо зауважує, що методологічною особливістю управління в сучасних економічних системах є врахування органічної єдності економічної та соціальної компонент господарської одиниці, яка постійно взаємодіє з довкіллям [7, с. 179].

Примітно, що новітні концепції управління визнають наявність розвитку економічних систем (які, безумовно, є соціальними) лише у випадку поліпшення якості життя населення, а це вказує на формування новітньої управлінської парадигми, яку все частіше називають парадигмою «управління гармонійним розвитком» [8; 9; 10; 11; 12]. Концептуальні положення нової парадигми управління не відкидають наукові здобутки попередників, а поглиблюють сукупність знань щодо певних процесів і явищ, зокрема це стосується «золотого правила зростання», виведеного у 60-х роках минулого століття Е. Фелпсом і Р. Солоу. Автори зазначають, що оптимальне економічне зростання спостерігається за такого рівня накопичення капіталу, який забезпечує капіталоозброєння з максимальним рівнем споживання [13].

Ця умова, яка й була названа «золотим правилом зростання», не лише демонструє кількісний зв'язок між накопиченнями, інвестиціями та споживанням, а й показує, що найприйнятнішим є такий рівень економічного зростання, при якому спостерігається максимальне споживання.

З огляду на сучасну методологію складних, відкритих, невпорядкованих систем, які, перш за все, відрізняються динамічністю (містять у собі потенціал саморозвитку), зростання і розвиток систем аграрної економіки слід розглядати як взаємозалежні та взаємопов'язані процеси її еволюції, які можуть не співпадати у часі. «Накопичення кількісних змін згодом забезпечує перехід системи до нової якості (тривалий період первісного накопичення капіталу в землеробстві в кінцевому підсумку сприяв не лише індустріалізації сільськогосподарського виробництва, але й заміні феодалних відносин капіталістичними); якісно новий стан продуктивних сил і виробничих відносин приводить до суттєвого зростання масштабів виробництва (якісно нові засоби виробництва дали можливість отримати суттєво більші обсяги сільськогосподарської продукції з фіксованої площі земель, придатних для аграрного виробництва) ...» [14, с. 56].

Отже, спрямовуючи механізми управління на розвиток аграрного сектора економіки, ми маємо забезпечити зміну кількісних його параметрів у заданому співвідношен-

ні, що сприятиме появі нової якості. З методологічної точки зору важливо уточнити – механізми управління мають сприяти підтримці динамічної рівноваги системи аграрної економіки (її гомеостазу) або стаціонарності, тобто підтримці постійних змін параметрів системи, які, проте, мають відбуватися у певних пропорціях (найбільш вірогідних, оптимальних, «золотих»), пошук яких не припиняється ні всередині системи, ні поза її межами.

Ендогенні механізми, що забезпечують стаціонарність системи аграрної економіки, упорядкування її внутрішньої структури і взаємозв'язків між структурними елементами, пов'язані з ринковим саморегулюванням; екзогенні, у загальному вигляді, відображають способи впливу держави на розвиток аграрної сфери.

Перш ніж перейти до класифікації та розкриття змісту основних механізмів управління, доречно додати, що ендогенні механізми забезпечують зворотну реакцію системи на зовнішні впливи (зворотний зв'язок), а екзогенні – посилюють дію зворотного зв'язку з метою виграти час (що важливо в умовах глобальної конкуренції), зберегти рівень життєзабезпечення населення (соціальну стабільність), зекономити ресурси (підвищити ефективність аграрної економіки).

Під механізмом як науковою категорією слід розуміти спосіб дії суб'єкта управління (самоуправління), що забезпечується сукупністю методів різноманітного характеру та спрямованості, який дозволяє підтримувати динамічну рівновагу системи.

Виходячи з різних критеріїв можна виділити декілька видів ендогенних і екзогенних механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки (табл. 1).

На жаль, до останнього часу перелічені та інші, менш розповсюджені або неідентифіковані методи управління, використовувалися без достатнього врахування їхнього

впливу на соціальні відносини та довкілля, унаслідок чого поглибилися існуючі суспільні суперечності (між працею та капіталом; використанням ресурсів та їхнім відновленням; чисельністю населення та ресурсним забезпеченням) і з'явилися нові (між ефективністю аграрного виробництва і суспільною потребою в окремих видах продовольства; між концентрацією капіталу в одних країнах і наявністю ресурсів в інших; між мобільністю капіталу і наявністю національних економічних бар'єрів; між приватнокапіталістичними інтересами сучасних власників і інтересами прийдешніх поколінь).

Для аграрного сектора економіки України характерною є поява деяких специфічних суперечностей, обумовлених недосконалістю правової основи земельних відносин. Зокрема, це суперечність між власниками сільськогосподарських підприємств (капіталу) і дрібними землевласниками (орендодавцями), наслідком чого є погіршення відтворення родючості землі.

Подолання цих суперечностей пов'язано з низкою проблем, розв'язання яких може складати окрему предметну сферу наукових досліджень. До переліку основних проблем управління розвитком аграрного сектора економіки можна віднести:

- ✦ *виявлення стану родючості земель.* Основні причини виникнення проблеми: відсутність обов'язковості проведення аналізу родючості при передачі в оренду; недосконалість правової бази щодо відповідальності за погіршення якості земель у результаті господарської діяльності; відсутність економічної зацікавленості у покращенні властивостей земельної ділянки; недостатність обігових коштів у землевласників для проведення такої оцінки; відсутність відповідних державних програм;
- ✦ *прогноз кліматичних змін.* Причини: недостатність державного фінансування фундаментальних

Таблиця 1

Класифікація механізмів управління розвитком аграрного сектора економіки

Критерії	Механізми	Методи
1. Сукупність регулятивних методів	Адміністративний	Добровільні або примусові обмеження, заборони, дозволи тощо
	Економічний	<i>Ендогенні:</i> ціни, знижки, способи оплати, інтеграція, кооперація. <i>Екзогенні:</i> податки, тарифи, субсидії, штрафи, державні закупівлі, державні інвестиції
	Інформаційно-психологічний	<i>Ендогенні:</i> реклама, особистий продаж, передача знання, бенчмаркінг, PR. <i>Екзогенні:</i> вмовляння, пропаганда, соціальна реклама, навчання, перенавчання, консультування
2. Характер дії	Компенсаційний	Відшкодування втрат, ставок по кредитах комерційних банків, страхування, резерви
	Захисний	Стандарти, карантинні та фіто санітарні вимоги, підтримка малого бізнесу, антидемпінгові та антимонопольні норми
	Попереджувальний	Встановлення нормативів, індикаторів, технологічних умов (норми виробітку, індикатори продовольчої безпеки, сівозміни тощо)
3. Вплив на середовище	Перетворювальний	Створення штучних біоценозів, перетворення ландшафтів, створення виробничої, забезпечувальної та соціальної інфраструктури
	Міграційний	Перетік факторів виробництва, міграція праці та капіталу, циклічність виробництва
	Коопераційний	Агропромислова інтеграція, виробниче та обслуговувальне кооперування, диверсифікація, державно-приватне партнерство, кластери

Джерело: розробка автора.

наукових досліджень; недофінансування вітчизняної селекційної діяльності; слабка участь у міжнародних програмах з вивчення клімату; відсутність експериментальної бази щодо районування рослин і акліматизації тварин;

- ✦ *формування пропорцій (критеріїв) гармонізації.* Причини: слабкість методології дослідження гармонійного розвитку; відтік наукових спеціалістів за межі країни; суспільний опір новим ідеям; відсутність достатнього обсягу емпіричного матеріалу;
- ✦ *створення правових і світоглядних основ етичної економіки.* Причини: домінування споживацької моделі функціонування соціуму; переважання в підприємстві психології періоду первісного накопичення капіталу; опортуністична поведінка виробників сільськогосподарської продукції; злиття бізнесу і влади; несформоване громадянське суспільство; відсутність екологічної свідомості;
- ✦ *соціалізація та екологізація аграрного виробництва.* Причини: переважно економічна спрямованість господарського управління; централізація соціальних функцій; підвищення органічної будови капіталу; монополізація розпорядження результатами господарської діяльності; послаблення державної влади; слабка ефективність профспілкових рухів.

У теоретичному (пов'язаному з мисленням) пізнанні ідея гармонійності розвитку у різних інтерпретаціях набуває все більшого поширення: «Збалансований розвиток є процесом гармонізації життєдіяльності, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження і поетапного відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і вимогами людей усіх поколінь» [15, с. 26].

Але в практичній площині використання механізмів управління існує прогалина щодо визначення економічних параметрів, які б відповідали принципам гармонійності, а отже забезпечували стійкість системи. Досвід показує, що найбільш фінансово успішні підприємства мають k автономії близький до 0,6, а k самофінансування близький до 1; діапазон зниження цін при розпродажу товарів складає: для ходових товарів – до 40%, для тих, що не мали попиту – 70%; а лояльне сприйняття підвищення цін споживачами спостерігається до рівня 15%. Усі названі цифри близькі або цілком відповідають «золотій» пропорції, але ґрунтовних розрахунків, які б переконливо вказували на доцільність дотримання цих параметрів на практиці явно не вистачає. З цією метою необхідно накопичувати великі масиви емпіричних даних, які б можна було використати для розрахунків і надання рекомендацій щодо вибору і поєднання механізмів управління розвитком аграрної сфери економіки.

ВИСНОВКИ

Існує зв'язок між структурою економічної системи, поведінкою економічних суб'єктів, сформованою завдяки застосуванню певних механізмів управління та результативністю системи. Сучасна концепція управління аграрною системою передбачає органічне поєднання економічної, соціальної та екологічної компонент. Це вимагає перегляду механізмів управління, застосування яких дозволяло б зберігати стійкість аграрної економіки, яка досягається

за умови наближення внутрішньосистемних співвідношень до величини «золотої» пропорції. У прикладній площині, з метою подолання проблем розвитку, необхідно провести глибокі емпіричні дослідження та виконати розрахунки економічних пропорцій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Євчук Л. А. Стратегічний менеджмент як механізм забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Л. А. Євчук // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 103 – 107.
2. Заходим М. В. Економічний механізм забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції молокопереробних підприємств / М. В. Заходим // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 26 – 32.
3. Кваша С. М. Механізм прогнозування цін та обсягу товарообігу сільськогосподарської продукції на товарних біржах / С. М. Кваша, В. С. Чубань // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С. 64 – 73.
4. Будко В. В. Філософія науки : [учеб. посіб.] / В. В. Будко. – Х. : Консум, 2005. – 268 с.
5. Історія економіки та економічної думки : [навч. посіб.] / [О. Ю. Амосов, В. В. Калужний, В. Л. Міненко та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 408 с.
6. Лозинська Т. М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації : монографія / Т. М. Лозинська. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. – 272 с.
7. Ковальчук Т. М. Розвиток економічного аналізу в контексті інституційних змін / Т. М. Ковальчук // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 177 – 181.
8. Иванус А. И. Гармоничное управление инновационной экономикой в условиях неопределенности / А. И. Иванус. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 208 с.
9. Дорофеев О. В. Теоретико-методологические основы формирования парадигмы управления гармоничным развитием аграрного сектора экономики / О. В. Дорофеев // Научные труды Полтавской государственной аграрной академии. Вып. 1 (4). – Т. 3. – Полтава: ПДАА. – 2012. – С. 39 – 44.
10. Дорофеев А. В. Методологические основы управления гармоничным развитием аграрного сектора экономики / А. В. Дорофеев // Научные труды Азербайджанского государственного аграрного университета. – Гянджа : РИО АГАУ. – 2013. – № 2. – С. 132 – 138.
11. Резолюция конгресса «Гармоничное развитие систем – Третий Путь человечества», ОДЕССА-2011, 8 – 10 октября [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://instituteofcreative technologies.com/congress>
12. Сороко Э. М. В чем смысл третьего пути? Инвариантные методы обеспечения функционального качества систем через гармонизацию их внутрискруктурного разнообразия / Э. М. Сороко // Гармоничное развитие систем – третий путь человечества : коллективная монография / Под ред. д. ф. н. Сороко Э. М., к. э. н. Егоровой-Гудковой Т. И. – Одесса : Институт креативных технологий, 2011. – С. 7 – 20.
13. Довбенко М. В. Сучасна економічна теорія (економічна нобелогія) : навчальний посібник / М. В. Довбенко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 336 с. (Альма-матер).
14. Лозинська Т. М. Державне управління розвитком продовольчого ринку України в умовах глобалізації економіки : [дис. ... доктора держ. управління: 25.00.02] / Лозинська Т. М. – Х., 2008. – 455 с.
15. Шевчук В. Я. Екологічне управління : підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.

REFERENCES

- Amosov, O. Yu., Kaliuzhnyi, V. V., and Minenko, V. L. *Istoriia ekonomiky ta ekonomichnoi dumky* [History of economics and economic thought]. Kharkiv: Mahistr, 2009.
- Budko, V. V. *Filosofia nauki* [Philosophy of science]. Kharkiv: Konsum, 2005.
- Dorofieiev, O. V. "Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannia paradyhmy upravlinnia harmoniinym rozvytkom ahrarnoho sektoru ekonomiky" [Theoretical and methodological guidelines for the development paradigm harmonious development of the agricultural sector]. *Naukovi pratsi PDDA*, vol. 3, no. 1 (4) (2012): 39-44.

Dorofeev, A. V. "Metodologicheskie osnovy upravleniia harmonichnym razvitiem agrarnogo sektora ekonomiki" [Methodological bases of management harmonious development of the agricultural sector]. *Nauchnye trudy AGAU*, no. 2 (2013): 132-138.

Dovbenko, M. V. *Suchasna ekonomichna teoriia (ekonomichna nobelelohiiia)* [Modern economic theory (economic nobeleology)]. Kyiv: Akademiia, 2005.

Ivanus, A. I. *Garmonichnoe upravlenie innovatsionnoy ekonomikoï v usloviakh neopredelennosti* [Orchestration innovative economy in the face of uncertainty]. Moscow: LIBROKOM, 2012.

Kovalchuk, T. M. "Rozvytok ekonomichnoho analizu v konteksti instytutsiinykh zmin" [Development of economic analysis in the context of institutional change]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2011): 177-181.

Kvasha, S. M. "Mekhanizm prohnouzovannia tsin ta obsiahu tovarobihu silskohospodarskoï produktsii na tovarnykh birzhakh" [The mechanism of prediction of price and volume of trade of agricultural products in the commodity markets]. *Ekonomika APK*, no. 10 (2011): 64-73.

Lozynska, T. M. *Natsionalnyi prodovolchyi rynek v umovakh hlobalizatsii* [National food market globalization]. Kharkiv: Mahistr, 2007.

Lozynska, T. M. "Derzhavne upravlinnia rozvytkom prodovolchoho rynku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky" [State management of the development of the food market of Ukraine in a globalized economy]. *Dys. ... doktora derzh. upravlinnia: 25.00.02*, 2008.

"Rezoliutsiia kongressa «Garmonichnoe razvitie sistem – Tretyi Put chelovechestva»" [Congress resolution "Harmonious development systems – Third Way of mankind"]. <http://instituteofcreative-technologies.com/congress>.

Soroko, E. M. "V chem smysl tretego puti? Invariantnye metody obespecheniia funktsionalnogo kachestva sistem cherez harmonizatsiiu ikh vnutristrukturnogo raznoobraziiia" [What is the meaning of the third way? Invariant methods of providing functional quality systems through the harmonization of their intrastructural diversity]. In *Garmonichnoe razvitie sistem – tretiy put chelovechestva*, 7-20. Odessa: Institut kreativnykh tekhnologiy, 2011.

Shevchuk, V. Ya., Satalkin, Yu. M., and Biliavskiy, H. O. *Ekolohichne upravlinnia* [Environmental management]. Kyiv: Lybid, 2004.

Yevchuk, L. A. "Stratehichnyi menezhment iak mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv" [Strategic management as a mechanism to ensure the competitiveness of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 9 (2011): 103-107.

Zakhodym, M. V. "Ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia vyrobnystva konkurentospromozhnoi produktsii molokopererobnykh pidpriemstv" [Economic mechanism ensuring competitive production of milk processing enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 4 (2011): 26-32.

УДК 683:336

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ГАЛУЗІ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

© 2014 ЛОЗИНСЬКА І. В.

УДК 683:336

Лозинська І. В. Сучасні підходи до формування конкурентоспроможності продукції в галузі м'ясо-молочного скотарства

Мета статті полягає в систематизації поглядів дослідників на визначення поняття конкурентоздатності виробництва продукції м'ясо-молочного скотарства, виокремленні критеріїв та індикаторів. У результаті дослідження було виявлено розмаїтість визначень конкурентоспроможності, підходів до відображення її змісту, що свідчить не тільки про складність цього визначення, але і про відсутність єдиного системного підходу до формування й аналізу поняття. Обґрунтовано основні складові компоненти, критерії та фактори конкурентоспроможності та окреслено специфічні проблеми підвищення конкурентоспроможності в галузі м'ясо-молочного скотарства. Перспективами подальших досліджень є розширення ринків збуту продукції вітчизняних сільськогосподарських підприємств задля підвищення їхньої прибутковості та забезпечення населення високоякісними продуктами харчування.

Ключові слова: конкурентоспроможність, м'ясо-молочне скотарство, сільськогосподарські підприємства, конкуренція, ефективність.

Рис.: 3. **Формул:** 1. **Бібл.:** 8.

Лозинська Інна Віталіївна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки і контролінгу, Сумський національний аграрний університет (вул. Кірова, 160, Суми, 40021, Україна)

E-mail: inna_lozinskaya@inbox.ru

УДК 683:336

UDC 683:336

Лозинская И. В. Современные подходы к формированию конкурентоспособности продукции в отрасли мясо-молочного скотоводства

Цель статьи заключается в систематизации взглядов исследователей на определение понятия конкурентоспособности производства продукции мясо-молочного скотоводства, выделении критериев и индикаторов. В результате исследования было выявлено разнообразие определенных конкурентоспособности, подходов к отображению ее содержания, что свидетельствует не только о сложности этого определения, но и об отсутствии единого системного подхода к формированию и анализу понятия. Обоснованы основные составные компоненты, критерии и факторы конкурентоспособности и очерчены специфические проблемы повышения конкурентоспособности в области мясо-молочного скотоводства. Перспективой дальнейших исследований является расширение рынков сбыта продукции отечественных сельскохозяйственных предприятий для повышения их прибыльности и обеспечения населения высококачественными продуктами питания.

Ключевые слова: конкурентоспособность, мясо-молочное скотоводство, сельскохозяйственные предприятия, конкуренция, эффективность.

Рис.: 3. **Формул:** 1. **Библ.:** 8.

Лозинская Инна Витальевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики и контроллинга, Сумской национальной аграрной университет (ул. Кирова, 160, Сумы, 40021, Украина)

E-mail: inna_lozinskaya@inbox.ru

Lozynska Inna V. Modern Approaches to Formation of Competitiveness of Products of the Meat and Milk Stock-breeding

The goal of the article lies in systematisation of views of researchers on definition of the competitiveness of production of the meat and milk stock-breeding notion and identification of criteria and indicators. In the result of the study the article reveals a diversity of definitions of competitiveness and approaches to reflection of its essence, which testifies not only to a complexity of this definition but also to absence of a common system approach to formation and analysis of the notion. The article shows main components, criteria and factors of competitiveness and outlines specific problems of increase of competitiveness in the field of meat and milk stock-breeding. The prospect of further studies is expansion of markets of sales of products of domestic agricultural enterprises for increase of their profitability and providing population with high-quality food products.

Key words: competitiveness, meat and milk stock-breeding, agricultural enterprises, competition, efficiency.

Pic.: 3. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 8.

Lozynska Inna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economics and controlling, Sumy National Agrarian University (vul. Kirava, 160, Sumy, 40021, Ukraine)

E-mail: inna_lozinskaya@inbox.ru